

РОЗУМІННЯ НОРМАЛЬНОГО РОЗВИТКУ Виховання або природа: джерела розвитку (переклад К.Крутій)

Джерело: Nancy G Guerra, Ariel A Williamson & Beatriz Lucas-Molina. Нормальное развитие : младенческий, детский и подростковый возраст. <https://www.coursehero.com/file/13077156/page-18-A2-DEVELOPMENT-072012/> [Дата звернення 02.02.2019].

Дискусії з приводу того, що більше впливає на розвиток природа чи виховання, точаться давно, їх часто-густо називають «природа-виховання: дискусії». Ми вже народжуємося такими, як ми є, або наша поведінка залежить від того, як нас виховували?

Ті, хто більше фіксують увагу на природі, підкреслюють роль генів і біології в приреченні результатів розвитку. І навпаки, ті, хто зосереджують увагу на вихованні, роблять акцент на ролі життєвого досвіду, одержуваного в різному оточенні, включаючи сім'ю, школу, групу однолітків, спільноту і культуру.

Останні досягнення в поведінковій генетиці є переконливим доказом відносності вкладу, як природи, так виховання.

У сучасних теоріях розвитку втілено позиції «або / або» цих дискусій, але підкреслюється, що з часом проявляється взаємодія обох груп чинників (Berk, 2006). Якщо спробувати сформулювати просто, то головне питання полягає не в тому, що - природа чи виховання - зумовлює розвиток, а в якій мірі, і, яким шляхом і те й інше впливає на результат через множинні характеристики і сфери.

Замість того, щоб протиставляти природу вихованню, ***правильніше буде брати до уваги і природу, і виховання, і то як вони впливають один на одного*** (Plomin і ін., 1995).

Емпіричні дані про відносний внесок природи і виховання отримані головним чином у сімейних, дослідженнях близнюків, а також у результаті проведених нещодавно аналізів ДНК.

Більшість досліджень генетичних коренів поведінки було сфокусовано на розладах або проблемній поведінці, включаючи природжене недоумство, шизофренію, аутизм, алкоголізм, агресію і кримінальну поведінку. Сильний зв'язок між біологією і розвитком було виявлено у хромосомних розладах одного гена, таких як трисомія 21 (синдром Дауна).

Генетичний внесок у полігенні розлади складніше визначити, при цьому оцінки широко варіюють між дослідженнями.

Так, було встановлено, що спадковість при алкоголізмі коливається в межах від 0,32 до 0,98 в залежності від симптомів (McGue, 1994).

У будь-якому випадку, вплив чинників середовища, таких як стиль виховання, соціально-економічний статус і особливості оточення при психічних захворюваннях, розладах поведінки та інших індивідуальних особливостях проявляє себе в значній мірі (Meier та ін., 2008; Turkheimer і ін., 2003; Tuvblad і ін., 2006).

Що нам насправді відомо про роль природи і виховання в нормальному розвитку дитини?

У більшості випадків у наукових дослідженнях роботу зосереджено на двох сферах: темперамент й інтелект. У дослідженнях немовлят і дітей молодшого віку вивчалися такі характеристики темпераменту, як реактивність, настрій, сором'язливість, товариськість, емоційність, увага / наполегливість і адаптованість. Оскільки темперамент визначається як стабільний, коли рано виникають індивідуальні відмінності тенденцій в поведінці, існує припущення, що він має сильні біологічні коріння.

Чітко визначені й стійкі патерни поведінки, такі, як сором'язливість.

Примітка від перекладача: Патерн (англ. pattern — вірець, зразок, маска, шаблон) — об'єкт з якого робляться копії або набори повторюваних об'єктів. Патерн — запозичене слово. Слово «pattern» використовується як термін у деяких західних дисциплінах і технологіях, звідки воно і проникло в наше мовне середовище.

Сором'язливість було відзначено вже в немовлят, що дозволяє припустити, що діти народжуються з такими тенденціями. Подвійне дослідження в цілому підтвердило такий генетичний внесок, при цьому спадковість коливається в межах від 0,20 до 0,60 (Saudino, 2005). Інтелект також має високий показник спадковості, зазвичай становить близько 0,50 (Plomin і ін., 1995); проте він може варіювати відповідно до такого соціометричного показника, як соціально-економічний статус (Turkheimer і ін., 2003).

Результати досліджень, як темпераменту, так й інтелекту, показують також, що *не біологічне свідчення про народження є головною причиною відмінностей між індивідами.* Деякі з середовищних впливів варіюють у залежності від контексту. Так, спільноти відрізняються ресурсами, а сім'ї типовими традиціями виховання. Однак, важливо також пам'ятати про те, що середовищні впливи в певних умовах можуть бути неподільні. Наприклад, батьки можуть по-різному ставитися до дітей у межах однієї і тієї ж сім'ї - таке явище називається «неподільним середовищем».

Так як фахівці в галузі психічного здоров'я оцінюють ступінь нормального або атипового розвитку своїх клієнтів - дітей, важливо усвідомлювати, що це складна взаємодія природи і виховання, отже, визначати, як вона впливає на спостережувану картину.

Крім того, навчання фахівців первинної ланки, які працюють із дітьми, може *розвіяти неправильне уявлення, що діти є продуктом окремо або природи, або виховання.* Хлопчик, який «увесь у батька» можливо, народився з деякою генетичною схожістю, але в рівній мірі існує також імовірність, що основою для моделі його батьківської поведінки послужило те, що він бачив у родині або десь ще.

Посилання за статтею:

1. Berk LE (2006). *Child Development*, 7th edition. Boston, MA: Pearson Education, Inc.
2. McGue M (1994). Genes, environment and the etiology of alcoholism. In: Zucker R, Boyd G, Howard J (eds) *The Development of Alcohol Problems: Exploring the Biopsychosocial Matrix of Risk*, Washington, DC: National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism, pp1–40.
3. Meier MH, Slutske WS, Arndt S et al (2008). Impulsive and callous traits are more strongly associated with delinquent behavior in higher risk neighborhoods among boys and girls. *Journal of Abnormal Psychology*, 117:377-385.
4. Plomin R, McClearn GE, Smith DL et al. (1995). Allelic associations between 100 DNA markers and high versus low IQ. *Intelligence*, 21:31-48.
5. Saudino KJ (2005). Behavioral genetics and child temperament. *Journal of Developmental Behavioral Pediatrics*, 26:214- 223.
6. Turkheimer E, Haley A, Waldron M et al (2003). Socioeconomic status modifies heritability of IQ in young children.
7. *Psychological Science*, 14:623-628. Tuvblad C, Grann M, Lichtenstein P (2006). Heritability for adolescent antisocial behavior differs with socioeconomic status: gene-environment interaction. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47:734-743.